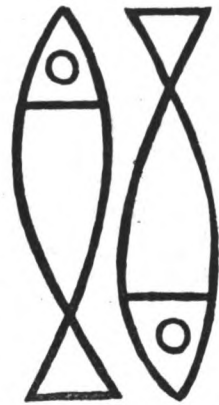

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw“

Adres redactie: ds. H. Amelink, Waal 5, Langerak (Z.-H.)

Administratie: Drukkerij Steenberg, Slotlaan 220, Zeist

De mens - Gods beeld

Wie ben ik?
 Gods beeld...
 Gods gelijkenis...
 Dat is Góds antwoord op de vraag aan de mens.
 Komen we daar iets verder mee?
 Lost het onze problemen op?
 We beantwoorden die vraag niet zonder meer bevestigend.

Op dit moment gaan we niet verder dan te zeggen: we weten nu wat we naar Gods beoelening behoorden te zijn. Allemaal. Ongeacht rang, stand of leeftijd.

Want daarop loopt de eerste bladzij van de bijbel uit: en God schiep de mens naar (als) zijn beeld; naar (als) Gods beeld schiep Hij hem; man en vrouw schiep Hij hen. Daarop liep ook de schepping uit...

Het is onmogelijk geworden argeloos over deze woorden heen te lopen. Er is té veel over gezegd en geschreven. Ettelijke vragen zijn in de loop der eeuwen gesteld naar aanleiding van die simpele woorden. We noemen er een paar: is door de zonde het beeld-Gods-zijn verloren gegaan?

Of mogen we spreken van een rest-beeld, dat in alle mensen gebleven is?

Die vragen hebben terdege zin.

Is de mens van nu, met al zijn ontwikkeling en vooruitgang, nog herkenbaar als beeld Gods, al ware het maar ten dele? Blijkt niet juist uit de enorme prestaties van de mens dat hij — nog altijd — uniek is, en geeft dat niet het recht naar de eerste bladzij van de bijbel te verwijzen?

Of moeten we — zelfs nu — juist nu! — stellen: wat God bedoelde, blijkt steeds duidelijker verloren te zijn gegaan? Dan luidt de conclusie onherroepelijk voor iedereen: de mens be-antwoordt niet meer aan Gods beoelening.

Misschien verwacht u dat een simpele verwijzing naar de catechismus voldoende antwoord is. In Zondag 3 horen we immers dat de mens goed en naar Gods evenbeeld geschapen is. Met als uitleg: dat is, in ware rechtvaardigheid en heiligheid.

In een catechisatie-boekje wordt dat naar algemeen gebruik met nog een factor uitgebreid.

Eerst wordt de vraag gesteld: wat betekent dat: naar Gods beeld? met als antwoord: het betekent: als het welgelijkende evenbeeld Gods; er bestond (verleden tijd!) gelijkenis, overeenstemming tussen God en ons.

En vervolgens: in welke drie (!) trekken bestond die overeenstemming?

in kennis, gerechtigheid en heiligheid.

Met name de uitleg van die kennis als wezenstrek van het beeld Gods vergt dan bijzondere inspanning. Want wat er ook verloren gegaan moge zijn, kennis kan men de mens na de zondeval moeilijk ontzeggen. Zelfs niet in bijbelse zin, gezien wat God zelf zegt: zie, de mens is geworden als Onzer een door de kennis van goed en kwaad...

Willen we die eerste bladzij van de bijbel goed begrijpen, dan zullen we ons eerst eens heel helder moeten indenken, dat zij geschreven werd vele eeuwen ná de schepping en ná de zondeval.

Brengt die gedachte enige verheldering? 't Is toch immers een vanzelfsprekende zaak?

We zouden willen zeggen: juist vanwege die vanzelfsprekendheid ontgaat ons, hoe verhelderend zo'n opmerking is.

Maar de priester, de leviet die voor het eerst die eerste bijbelbladzij voorlas aan Israëlieten en vreemdelingen heeft de verbazing, de verwondering gezien in de ogen van zijn toehoorders. En hij heeft dat begrepen!

Want die vreemdeling, die Israëliet leefde in een wereld waarin een beeld Gods voor hem helemaal geen vreemde, problematische, abstracte zaak was! Zijn wereld was immers vol van beelden Gods of goden-beelden...

De zondeval had zijn sporen nagelaten óók op dát gebied.

Natuurlijk verwachten wij een tegenwerping. In de zin van: de mens als beeld Gods en een (af)goden-beeld, dat zijn toch twee heel verschillende dingen?

Ik zou als antwoord willen geven: voor ónze oren is dat wel zo, maar niet voor die van de Israëliet of de vreemdeling.

En dan gebruik ik met opzet de uitdrukking: voor onze oren...

Want het woord „beeld“ dat de leviet uit Gen. 1 voorlas, is een woord dat in de wereld van toen met evenveel gemak gebruikt werd voor een (af)godsbeeld.

Eén stap verder: we mogen, we moeten aannemen, dat God met zorg zijn woorden gekozen heeft, toen Hij een begin maakte met het evangelie -zwart-op-wit. Hij heeft van het begin af geweten wat de reacties en associaties zouden zijn, wanneer de mens van toen hoorde: en God schiep de mens naar (als) zijn beeld...

Het is aan een tweetal (later te noemen) recente proefschriften te danken geweest, dat op dit merkwaardige feit de aandacht is gevallen. Beide studies houden zich omstandig bezig met de vraag naar de functie van een goden-beeld; één daarvan met name vanuit het tweede gebod: „Geen gesneden beeld...“.

Beide auteurs vragen met de meeste klem: wat zag de mens van toen in een beeld van zijn god? Beide komen in grote lijnen tot dezelfde conclusie.

En die conclusie is anders dan wij zouden verwachten!

Voor óns besef wil een beeld de „afgebeelde“ onzichtbare godheid zichtbaar maken. En we verwachten automatisch dan ook een zekere gelijkenis.

Lezen we ook in Gen. 1 niet: laat Ons mensen maken naar (als) ons beeld, als onze gelijkenis?

Anders gezegd: voor ons valt het accent op de „gelijkenis“, op de overeenkomst tussen afgebeelde en afbeelding. Dan zou een beeld een soort reproductie zijn, een goedgelijkend beeld.

Maar het vreemde is dat zelfs rechtover-eindgezette, opgerichte stenen in de wereld van de bijbel fungeren als godenbeelden. Ook zijn er beelden van goden, die bijv. de kop van een vogel en het lichaam van een mens hebben. Om nog maar niet te spreken van de Israëlieten, die eerst in de woestijn, later onder Jerobeam, God vereerden in de gedaante van een (stier)kalf...

Niemand veronderstelt toch, dat men dacht: zo ziet God er werkelijk uit? Maar dat betekent dan tegelijk, dat een beeld primair niet bedoelde een goedgelijkende reproductie van de godheid te zijn.

RECTIFICATIE

De radiotoespraak op de voorpagina van het nummer van 3 oktober jl. is van ds. E. R. Postma te Breukelen.

KERKELIJK *Leven*

Ware en andere kerken

In dit artikel willen we ons bezig houden met een belangrijke vraag die zich bij de overweging van wat de belijdenis omtrent de kerk leert als van zelf aan ons voordoet.

De kwestie waarop we het oog hebben kunnen we kort zó omschrijven: Welke is de verhouding tussen die kerken welke in alle ootmoedigheid pretenderen ware kerk te zijn in de zin van de Ned. Gel. Bel. en de andere kerken?

We kunnen deze vraag ook zo formuleren: Hoe moeten ware kerken en haar leden oordelen over andere kerken, over kerken die een andere belijdenis en een andere kerkelijke orde hebben dan zij?

☆☆☆

Ten aanzien van deze kwestie zijn zeer verschillende standpunten mogelijk die ook metterdaad worden ingenomen.

Vooreerst twee extreme, die lijnrecht tegenover elkaar staan.

Er is namelijk vooreerst de opvatting van hen die van oordeel zijn dat alleen die kerkelijke gemeenschap waartoe zij behoren kerk is en dat buiten haar misschien nog wel van gelovigen maar in geen enkel opzicht van kerk sprake is of kan zijn.

Diametraal daartegenover staat de opinie van hen die er van uitgaan dat alle gemeenschappen welke pretenderen christelijke kerk te zijn — wat ze ook belijden of niet belijden — metterdaad als kerk erkend moeten worden. Volgens deze visie vormen de vele verschillende kerken om zo te zeggen de appartementen van het éne grote huis van de algemene christelijke kerk waarin allen die zich christen noemen onderdak vinden.

Het is voor iemand die de Schrift als het onfeilbare en gezaghebbende Woord van God aanvaardt zonder meer duidelijk dat deze beide opvattingen principieel moeten worden afgewezen.

De eerste komt in strijd met wat de Schrift leert omtrent de katholiciteit van de kerk. De andere druist in tegen de apostolische vermaning dat de kerk in deze wereld pijler en fundament van de waarheid behoort te zijn.

☆☆☆

Een derde opvatting welke we hier nog kort willen signaleren is een speciale theorie omtrent de „pluriformiteit der kerk”.

Zij die haar voorstaan betogen dat de waarheid Gods die ons in de Heilige Schrift wordt geopenbaard veel te rijk is dan dat ze door één enkele kerk zou kunnen worden geassimileerd en beleden. Daarom heeft de Heilige Geest de geschiedenis van de kerk zó geleid dat er onderscheidene afzonderlijke kerken ontstonden die ieder voor zich door een bepaalde zijde van deze waarheid werden gegrepen en die nu in hun leven en leer weer spiegelen.

Zo zou b.v. in de Rooms-Katholieke Kerk en haar leer speciaal het petrinische element van het Evangelie domineren. Daartegenover kwam in de kerken der Reformatie het paulinisch aspect van de nieuwtestamentische boodschap het meest tot zijn recht. Terwijl in de Oosters-Orthodoxe kerken het johanneïsch element daarvan het rijkst tot ontplooiing zou komen.

Deze gang van zaken is evenwel geen verwording van het leven der kerk. Precies het tegenovergestelde: ze is een rijkere bloei daarvan. Het is een voortgaande reformatie dat op deze wijze de éne kerk van de veelheid der gelovigen overging in de veelheid der kerken.

Ook deze opvatting moet evenwel op grond van de Schrift radikaal worden afgewezen. Want ze miskent de eenheid van de waarheid Gods en maakt evenmin ernst met het

gebed des Heren dat allen die één zijn in Hem zich in deze wereld ook als een eenheid, en dan met name als een kerkelijke eenheid, hebben te openbaren.

☆☆☆

Wanneer men nu nagaat wat de kerken der reformatie en de reformatische theologen over de in geding zijnde kwestie hebben oordeeld valt allereerst op dat zij daarbij geen gebruik maakten van een zwart-witschema. Dat lieten ze aan de Rooms-katholieken en de dopersen over! Ze beseften veel te goed dat ze in de veelheid der kerken met een zo gedifferentieerde en genuanceerde werkelijkheid te doen hadden dat het schema: honderd procent goed — honderd procent slecht daarop niet paste.

Voorts valt het op dat men bij deze kerken en theologen ook geen enkele poging vindt om tot een zekere ordening, een bepaalde systematisering van het verschijnsel der veelkerkelijkheid te komen. Ze hadden daarvoor een te diep besef dáárvan dat de gescheurdheid van de kerk een chaotische situatie vormt, welke een openbaring is van de zonde die in heel het leven der mensheid — niet het minst in dat van de kerk! — grote verwoestingen aanricht. In een chaos, een wan-orde, is nu eenmaal nooit een systeem te ontdekken. En men kan die daarom ook nooit in een systeem, in een „orde” brengen.

Wat de kerken en theologen der reformatie met het oog op de verscheurdheid der kerken wel deden was, enerzijds, het aanwijzen en bestrijden van alle zonden die zij in het geschonden kerkelijk leven ontdekten en, anderzijds, het dankbaar erkennen van het goede dat God in zijn ondoorgroendelijke barmhartigheid en grote lankmoedigheid ook in de afvallige en ontspoorde kerken nog had gelaten. Zowel het éne als het andere signaleerden zij evenwel niet in een neutrale constatering van een bestaande situatie maar, onder ootmoedige erkenning van eigen zonden en tekortkomingen, als een hartstochtelijk appèl op deze kerken om in alles naar de wil des Heren te leven. Anders gezegd: ze deden dat in een oproep aan deze kerken om tot reformatie te komen.

☆☆☆

Het klassieke voorbeeld van deze wijze van optreden is Calvijn in zijn worsteling met de Roomse, de pauselijke kerk.

Met weergalozе scherpte bestrijdt Calvijn alle goddeloosheden van deze kerk. Hij velt over haar uiteindelijk zelfs het vernietigende vonnis dat iedere vergadering en ook het gehele lichaam van het pausdom de wettige gedaante van een kerk mist. En hij kwalificeert dat kort en goed als valse kerk.

Maar daarmee is Calvijn over de Roomse kerk nog niet uitgesproken.

Als hij over die kerk schrijft staat hem namelijk steeds voor ogen wie God was vóór, en wat Hij deed met Israël in de dagen van de diepste afval daarvan. Ondanks al de zonden van dat volk, die Hij met alle scherpte veroordeelde en strafte, bleef God daarmee evenwel toch worstelen. Hij liet het nooit helemaal los. Als de HERE Israël tenslotte toeroept dat zijn toorn zich daarover onafwendbaar zal ontladen, verzekert Hij tegelijk, als in één adem: „Hoe zou ik u prijsgeven Efraïm, u overleveren Israël? Hoe zou ik u prijsgeven als Adama? Mijn hart keert zich om in Mij, ten volle wordt mijn erbarming opgewekt!” (Hos. 11 : 8)

Welnu met Gods handelen ten opzichte van het afvallige Israël voor ogen schrijft Calvijn dat God in zijn grote barmhartigheid in de pauselijke kerk nog enige bijzondere „voorzichten” van de kerk heeft overgelaten. Er zijn in het rijk van de paus, zo verzekert hij ondanks alle afval, nog „sporen”, „overblijfselen”, „delen”, „kentekenen” van de kerk bewaard gebleven. God hield daarin voorts ook zijn verbond in stand zoals blijkt uit de doop welke daarin nog steeds wordt bediend. Die doop blijft immers ondanks alle zonden van hen die dit sacrament bedienen en ontvangen onveranderlijk „het ware teken en zegel van Gods verbond”. Onder de tyrannie van de paus is daarom de kerk niet volledig verdwenen. Neen, in de vernieling welke door het pausdom in de kerk werd aangericht heeft God daarvan nog een „half ingestort gebouw” overgelaten. Hij liet niet toe dat in het pauselijke rijk het gebouw van de kerk tot op het fundament afgebroken en met de grond gelijk gemaakt werd.

Als zijn eindoordeel in deze verklaart Calvijn dat onder de kerkverwoestende heerschappij van de paus de kerk nog in tweemaal opzicht bewaard is gebleven. En wel vooreerst „in zoverre de Here de overblijfselen van zijn volk, hoe ellendig verstrooid en uiteengejaagd dan ook, daar op wonderlijke wijze bewaart”. En voorts „in zoverre er enige kentekenen der kerk blijven bestaan, en wel voornamelijk die kentekenen, wier kracht noch de listigheid van de duivel, noch de menselijke boosheid vernietigen kan”.¹⁾

☆☆☆

Zo oordeelde Calvijn over de Roomse kerk.

De reformatische kerken, met name de Zwingliaanse en de Lutherse, erkende hij evenwel alle als ware kerken van onze Heer Jezus Christus. En hij heeft zijn leven lang geworsteld om het zover te krijgen dat deze dat ook zouden doen ten opzichte van de kerken die onder zijn leiding tot reformatie waren gekomen.

Met betrekking tot de kerken die zich in het bijzonder aan Zwingli oriënteerden is Calvijns strijd om tot wederzijdse erkenning van elkaars kerk-zijn te komen met zegen bekroond. En naar eigen verklaring was het een van de schoonste momenten in zijn leven toen de Calvinistische en Zwingliaanse kerken elkaar in Christus de hand der gemeenschap reikten.

Ondanks jarenlange onvermoeide pogingen is Calvijn dat met de Lutherse kerken niet gelukt. Integendeel, met steeds groter felheid keerden deze zich van Calvijn en de hem volgende kerken af. Het heeft zelfs maar weinig gescheeld of zij hadden de geneefse hervormer officieel en formeel in de ban gedaan.

Maar hoe de epigonen van Luther ook tegen Calvijn te keer gingen, van zijn kant bleef hij de kerken die Luther volgden erkennen en aanvaarden als ware kerken. En hij heeft onzegbaar geleden onder de hardnekkigheid waarmee deze kerken in hun sectarisch isolement volhardden.

Men proeft daar iets van in het ontroerend appèl dat Calvijn aan het eind van een jarenlange vruchteloze strijd om met hen tot kerkelijke eenheid te komen tot de Lutheranen richtte. Ze vertolken meer dan vele andere met welk een vuur en kracht Calvijn worstelde om met hen een kerkelijke vereniging tot stand te brengen.

„Wat men ook moge zwetsen — zo schreef hij aan zijn Lutherse broeders — wij zijn zeker niet door een menselijke beschikking uit de verstrooiing van het pausdom tot die eenheid samengebracht, welke er thans is.

Over de éne God en de ware en rechte wijze om Hem te dienen; over de verdorvenheid van de menselijke natuur en de zaligheid uit genade; over de manier waarop rechtvaardigheid verkregen wordt; over het ambt en het werk van Christus; over de bekering en haar uitwerking; over het geloof dat ons heilszekerheid schenkt; over het gebed en over alle andere hoofdpunten wordt immers overal bij ons hetzelfde verkondigd. Wij roepen de éne God, onze Vader, aan in het vertrouwen op dezelfde Middelaar; dezelfde Geest der aan-

neming tot kinderen is ons een onderpand van onze toekomstige erfenis; door hetzelfde offer heeft Christus ons allen verzoend; op dezelfde gerechtigheid die Hij voor ons verworven heeft vertrouwt ons aller hart en wij beroepen ons op hetzelfde Hoofd.

Het zou toch wonderlijk zijn als Christus, die wij allen loven als onze Vrede, die aan alle vijandschap een einde heeft gemaakt en God in de hemel met ons verzoend heeft, niet ook zou maken dat wij hier op aarde een broederlijke vrede onderhouden.

Wat moet ik nog zeggen over onze opdracht om dag in dag uit te strijden onder dezelfde banier tegen de Antichrist en zijn tirannie, tegen het afschuwelijke bederf van de christelijke religie, tegen de goddeloze bijgelovigheden en de ontheiliging van al wat heilig is?

Is het voorbijzien van zoveel tekenen van heilige saambinding en van deze overeenstemming, welke zo kennelijk door de hemel werd gesanctioneerd, en het veroorzaken van scheuring onder hen die in hetzelfde leger strijden niet even wreed als de goddeloze verscheuring van Christus?"³⁾

Zo oordeelde Calvijn over de Lutheranen en de Lutherse kerken en zo worstelde hij om de eenheid daarmee tot openbaring te brengen.

³⁾ *Institutie*, IV; 2; 11, 12. Vgl. ook mijn *Volk van God*, 112-119.

„In statu confessionis”

II

In ons vorig artikel wezen we op het feit dat er in onze dagen in alle kerkelijke gemeenschappen, bij allerlei verschil in hevigheid, tot in de roomse kerk toe, een diep religieuze strijd aan de gang is, in binnen- en buitenland, om de fundamenten van het christelijk geloof.

Een religieuze strijd.

En omdat het een religieuze strijd is hebben we hier ook maar niet te doen met een controverse in een of ander kerkelijk instituut, binnendijks, maar met een strijd, die ver over alle kerkelijke grenzen heen héél het leven aangrijpt en óveral roept tot afweer en strijd. Het gaat thans maar niet om een of andere Schrift-beschouwing, niet over een of andere poging het geheimenis van de Schrift als het Woord Gods, wetenschappelijk-theologisch te doorlichten(?), het gaat om de Schrift, om de Bijbel en om de mededelingen, de vastheid, de eenheid, de betrouwbaarheid van de Bijbel zelf.

Deze zaken dringen ook door in de wereld van het christelijk onderwijs. Daarvan vertelde De Rotterdammer van 25 september onder de vette kop: „Bijbelonderwijs is vaak nog te traditioneel”. Daaronder brengt het blad een verslag van een schoolcongres dat het Convent van het protestants christelijk onderwijs belegde te Rotterdam. Aldus:

„De middelbare scholen klagen over het naïeve traditionele godsbeeld waarmee de meeste kinderen van de christelijke basisschool komen, vertelde dr. E. de Vries uit Scheveningen op het schoolcongres, dat het Convent van het protestants christelijk onderwijs gisteren in Rotterdam organiseerde. Dat komt, om met dr. F. Bloemhof uit Rijperkerk te spreken, doordat in het basisonderwijs nog vaak de gedachte heerst van de Bijbel als een complex uit de hemel gevallen supranaturele waarheden.”

Zie daar de probleemstelling.

De eerste: de meeste kinderen komen van de lagere school met „het naïeve traditionele godsbeeld”.

De andere: op de lagere school heerst nog vaak de gedachte van „de Bijbel als een complex uit de hemel gevallen supranaturele waarheden”.

G. Visee - Kampen

Dat zijn valse probleemstellingen.

Wanneer dr. E. de Vries klaagt over het 'traditionele godsbeeld', dat de lagere school haar leerlingen meegeeft dan treft deze klacht ook de vorige generaties. Doch de waarheid is dat de schoolmeesters uit de tijd van de schoolstrijd, de „voortrekkers” uit de dagen „toen wij nog in tenten woonden”, die armoedzaaiers uit de jaren van voor 1920, aan ons, hun leerlingen, niet een of ander 'godsbeeld' hebben meegegeven, maar op de 'School met de Bijbel' ons de Bijbel hebben verteld, van de grote werken van die God, die van het begin der wereld mensen zijn vertrouwelijke omgang deed smaken, tot hen sprak en wonderlijk met hen handelde. Zij hebben niet een béeld van God, maar de woorden en daden Gods ons overgeleverd uit de Schriften. En de waarheid was — ten tweede — dat deze meesters en juffrouwen nog niet bezweken waren voor een totalitaire evolutietheorie, volgens welke ook de (ware) religie in de voortgaande ont-wik-ke-ling begrepen was.

Dr. Bloemhof klaagt dat in het basis-onderwijs nog (let op dat: nóg) vaak de gedachte heerst van de Bijbel als een complex uit de hemel gevallen supranaturele waarheden. We denken er niet aan te ontkennen, dat er ook onder de basis-onderwijzers geweest zijn die wellicht door dit supranaturalisme waren geïnfecteerd. Maar dat waren uitzonderingen. De waarheid is dat zij hebben vastgehouden aan de Bijbel zelf, aan de God van de Bijbel, die een verbond sloot met de zijnen, die in de historie zich openbaarde, die de profetie niet kant en klaar als een Koran of het Boek van Mormon „uit de hemel deed vallen”, maar deed spreken door mensen van vlees en bloed: de heilige mannen Gods, door de Heilige Geest gedreven. II Petrus 1 : 21. Zij hebben best de menselijke factor in de openbaring Gods gekend en geweten van Lukas, die voor het schrijven van zijn boekje alle dingen van het begin af nauwkeurig is nagegaan.

Men moest niet slechts gruwen van een vals 'godsbeeld', maar ook geen vals beeld van die oude schoolmeesters maken!

„Beide sprekers hielden zich in hun referaten over het congressthema „School en bijbel nu” voornamelijk bezig met het probleem van het bijbelonderwijs, nu er een eind gekomen is aan het conventionele christendom. Hoe kunnen wij de boodschap van de Bijbel doorgeven aan het kind, zonder dat wij ons schuldig maken aan verkeerde beeldvorming?

Alle beeldvorming is fout, zei dr. De Vries. Oude en nieuwe, ze leiden tot verstarring. Het gaat niet om het beeld van God, maar om zijn handelen.

Wij hebben de Bijbel doodgelezen. Daarom moeten we weer in de leerschool van de exegeese, opdat we het „nieuws achter het nieuws” ontdekken.”

Zo ging het verslag voort.

Volgens beide sprekers is er een eind gekomen aan „het conventionele christendom”. Nu dáár mag gerust een einde aan komen als en voor zo ver dat christendom niet een bijbels en schriftuurlijk christendom is. Maar dat bedoelen de sprekers klaarblijkelijk niet. Zij zeggen: het conventionele christendom, zij hebben het over de Godsopenbaring. Die willen ze leren verstaan in de leerschool van „de” exegeese. De zgn. wetenschappelijke exegeese? Om zo het verstaan van de woorden Gods, het evangelie der eeuwen afhankelijk te maken van een tijdgebonden wetenschap? Het heet te gaan bij deze zgn. nieuwe en moderne richting om „het nieuws achter het nieuws”. Hoe antiek is dat: reeds van de dagen van de apostelen af heeft de (ook van-

daag oppermachtige) gnostiek geroepen dat het ging om „de waarheid achter de waarheid”.

Wat dat praktisch betekent blijkt uit het volgende.

„Dr. De Vries gaf als voorbeeld het verhaal van de uittocht uit Egypte. Dat moet men niet vertellen als een antiek wonderverhaal. Israël is beeld van de wereld. Egypte is in de Bijbel de oude slang, het geweld dat ons wil verslinden. Jahwe zegt: Ik haal je eruit. Dan gaan we ons afvragen, wat vandáág Egypte is. Wij kunnen optimistisch zijn, want God is met ons bezig. Zo wordt verteld hoe het was, met de bedoeling dat de leerlingen gaan zien hoe het nu is.”

Met andere woorden: heel dat verhaal van de verlossing uit Egypte en van de machtige openbaring Gods daarin — waarvan in de dagen van Eli de Filistijnen nog bééfdén (1 Samuël 4 : 6-9) — kunt ge als getrouw verhaal van het handelen Gods in de historie aan uw laars lappen. Wat ge moogt overhouden na de 'ontmythologisering' is een bleke en schimmige troost. De waarheid is dat hiermee al wat de Schrift verhaalt over de verlossing uit Egypte in de Wet en de Profeten en Psalmen overboord gaat. Zo ongeveer héél het Oude Testament. Men leze eens W. H. Gispen: *Mondelinge Overlevering in het Oude Testament*. Uit dat boek blijkt dat die verlossing uit de macht van Farao de kern vormt van de Godsopenbaring en een thema, dat heel het oude Testament door aan de orde blijft. De waarheid is dat de God die Israël voerde uit slavernij gisteren en heden en morgen Dezelfde is.

„Confrontatie

In dit verband stelde dr. De Vries: geen indoc-trinatie, maar confrontatie; de kinderen binnenleiden binnen de levende verhouding die God met ons wil aangaan.

De predikanten zouden plaatselijk contact met de onderwijzers moeten opnemen om hen de verworvenheden van de theologie door te geven. Dr. De Vries pleitte ook voor veel meer contact tussen schoolbesturen en personeel.”

Jawel.

De dominee wéét het.

En hij mag „de verworvenheden van de theologie” (welke?) doorgeven aan de onderwijzers. Alsof deze laatsten niet zelf hun Bijbel kunnen lezen.

„Dr. Bloemhof riep de onderwijzsmensen eveneens op, te luisteren naar de theologie en de vondsten daarvan didactisch te verwerken. Met behulp van de bijbelkritiek is het de kinderen duidelijk te maken, hoe ze in de bijbelse verhalen het kleed van de kern kunnen onderscheiden.

Hij legde er wel de nadruk op, dat het bijbel-onderwijs een schoolvak is, dat dus schools (systematisch en methodisch) gegeven moet worden. Op het gevaar af voor intellectualist te worden uitgemaakt, stelde dr. Bloemhof, dat er eerst bijbelkennis nodig is, voor het tot inzicht en begrip van de Bijbel komen kan.”

„Kleed en kern”. Hier treedt de oude gnostiek in de vorm van het moderne existentialisme onverhuld aan de dag. Ook de afhanke-lijkheid van het onderwijs van DE(!) theologie. Alsof DE theologie bestaat! En aan het slot is het niet anders. Er moet eerst 'bijbelkennis' zijn voor het tot 'inzicht en begrip van de Bijbel' komen kan.

Dit nieuwe, is zo oud als de weg naar Rome. Vroeger zei men: éérst moet er 'letterkennis' van de Bijbel verworven worden. Daarna komt de 'geestelijke' kennis. En de brug van de letterkennis naar de geestelijke kennis werd geslagen door een allegoriserende exegeese. Van Origenes tot en met Schor-tinghuis en tutti quanti.

Er is niets nieuws onder de zon.

De ouders onzer schoolgaande kinderen mogen wel toezien. En onze onderwijzers. Dat zij niet als een roof worden meegesleurd door een valse wijsbegeerte en ijdele verleiding. Col. 2 : 8.

De status confessionis is ook aangebroken in het christelijk onderwijs. Hier mag niemand meer zwijgen.

Men heeft de naam „De School met de Bijbel” enige jaren geleden verruild voor „School en Evangelie”. Daar zat wat achter. Wat? DIT!

Antwoord aan ds. P. Lok

„Petah-jah” van juni/juli 1969 publiceerde een referaat van ds. P. Lok over „Gezag en vrijheid” met als ondertitel „Schriftgezag en Schriftkritiek in deze tijd”. Ds. Lok brengt in dit referaat verscheidene malen mijn naam ter sprake en doet een felle aanval op hetgeen ik heb gezegd op een conferentie van het Contact Orgaan Geref. Gezindte op 24 april 1969 te Zeist. Hij beroept zich daarvoor op een verslag in het „Friesch Dagblad” van 26 april. Ik heb even gearzeld op deze aanval in te gaan. Men kan het soms te dol maken. In een persoonlijk gesprek, waarin ik ds. Lok aansprakelijk stelde voor deze onbeheerste en ongemotiveerde aanval, merkte deze op dat hij toch wel graag wilde dat ik in het publiek reageerde. Vandaar thans het volgende artikel dat ik met tegenin schrijft: Aan de andere kant: in deze tijd, waarin zelfs de naam van eerbare mannen niet ontzien wordt, kan het goed zijn zulke ongezonde beschuldigingen krachtig af te wijzen.

Ik had voor het boven genoemde Contactorgaan (waarin zitting hebben leden van de Geref. Gemeenten, Christ. Geref., Hervormd-gereformeerden, Spnodaal- en Vrijgemaakte gereformeerden) gerefereerd over het gezag van de Heilige Schrift. „Trouw” van vrijdag 25 april gaf een verslag zowel van referaat als discussie onder de kop „Kuitert en Lever aangevallen en verdedigd”. De zaak waarin het in het artikel van ds. Lok om gaat is te vinden in het volgende gedeelte uit het verslag van „Friesch Dagblad”:

„Een greep uit de vragen: wat bedoelt u met de onderscheiding tussen inhoud en inspiratie? De referent had n.l. gesteld dat het gezag van de Heilige Schrift volgt uit haar inhoud en niet uit haar inspiratie.”

Uit mijn beantwoording vermeldde het „Friesch Dagblad”:

„Dr. Bremmer ging breedvoerig in op vele vragen. De Heilige Geest bedient zich van het Woord Gods om tot geloof te brengen. Het gaat om de verkondiging van Christus. Er is in de Bijbel een christologische concentratie. Zondag 6, antwoord 19 belicht vanuit dit gezichtspunt de Bijbel. De wetenschap mag geen kritische tegeninstantie worden.”

Vervolgens vermeldt het blad wat mijn kritici naar voren brachten:

„In een tweede ronde kreeg dr. Bremmer kritiek van prof. N. H. (niet Herman) Ridderbos die meende dat aan Kuitert onrecht werd gedaan. Prof. Van Genderen vond daarentegen dat het standpunt van dr. Bremmer niet zo sterk is als hij onderscheid maakt tussen inhoud en inspiratie van de bijbel. De een verstaat onder de inhoud meer dan de ander.”

Natuurlijk is een krantenverslag beknopt, er is veel meer gezegd. In de kritiek van ds. Lok gaat het echter om deze passages.

☆☆☆

Mijn eerste bezwaar tegen de kritiek van coll. Lok is dat hij afgaat op zulk een summier samenvatting van het referaat en de beantwoording van de kritiek. Voordacht hij daarop allerlei verwijten en verdachtingen aan mijn adres fundeert. Moeten wij

zo met elkaar omgaan? Ik heb, meen ik, met ds. Lok nooit iets gehad. Onze contacten waren steeds amicaal. En dan opeens lees je een heftige aanval waarbij — en dat is het ergste — de trouw aan de Schrift in twiifel wordt getrokken. Je vraagt je dan af: waar heb ik dat aan te danken?

In de tweede plaats vind ik het miserabel dat ds. Lok zijn kritiek uitte op de bondsdag van de Mannenverenigingen hier in Looschede. Die bondsdag gehouden in de lenschede van de maand mei. Ik was toen in Israël. Ds. Lok wist dat. Zonder dat ik mij kon verdedigen werd ik ten overstaan van heel wat leden van mijn eigen gemeente door ds. Lok aangevallen. Moet dan het laatste restje vertrouwen, dat er onder ons nog is, worden vernietigd? Had coll. Lok, als hij werkelijk met de zaak zat, niet kunnen wachten tot ik weer terug was en met mij contact kunnen opnemen? Had hij er — eventueel — niet eens rustig over kunnen schrijven? Er staat hem genoeg organen ten dienste. Gelukkig hoorde ik dat er op de vergadering van de Mannenbond zelf protest tegen dit optreden werd geuit. Desondanks komt de hele zaak nog eens in „Petah-jah”. Was er voor de eindredacteur ds. W. G. de Vries geen reden voor de goede naam van de oud-bondsvoorzitter te waken? Hij prijst de „compacte en goed-doorwrochte referaten”.

Wat nu de zaak zelf betreft: in zijn referaat bestreed ds. Lok achtereenvolgens prof. Berkouwer, prof. Kuitert en ds. Schoep. Hij vat zijn bestrijding aldus samen: „De oude klassieke gereformeerde inspiratie-leer moet het ontgelden. Want deze inspiratie-leer zou een slechts formele aangelegenheid zijn”. Hij gaat dan verder:

„Het jongste voorbeeld hiervan troffen wij aan in een verslag van de rede die dr. R. H. Bremmer gehouden heeft op de conferentie van de Contact Organisatie Gereformeerde Gezindte (de naam is niet: organisatie maar orgaan, Br.) te Woudschoten. Het Friesch Dagblad van 26 april vermeldt dat de referent heeft gesteld, dat het gezag van de Heilige Schrift volgt uit haar inhoud en niet uit haar inspiratie.”

Ik stel hiertegenover dat er door mij geen enkele aanval is gedaan op de klassiek-gereformeerde inspiratieleer. Integendeel: ik heb in mijn referaat uitvoerig die klassiek-gereformeerde inspiratieleer, zoals we die vinden in de Nederlandse Geloofsbelijdenis en bij Calvijn, verdedigd. Ik had wel kritiek op wat daarvan later bij de orthodoxie is gemaakt. Die kritiek kan ds. Lok vinden o.a. bij H. Bavinck en A. G. Honig in hun dogmatieken. Zij bestreden allebei de mechanische inspiratieleer die sinds Kuyper en Bavinck bij geen enkele gereformeerde meer bijval vond. Ik heb nergens en nooit gezegd dat die klassieke inspiratieleer slechts een formele aangelegenheid was. Dit zijn allemaal slagen in de lucht. Ook in het verslag in het „Friesch Dagblad” stond nergens dat ik de klassiek gereformeerde inspiratieleer aanviel. Ds. Lok zuigt dat uit zijn duim.

Wat wel ter sprake kwam was de vraag, waarin wij het gezag van de Heilige Schrift moeten funderen. Moeten wij dat gezag funderen in het feit van de inspiratie of in heel de inhoud van de Schrift? Ds. Lok erkent: „Uiteraard is er verschil tussen inhoud en inspiratie”. En: „uiteraard mag de vraag gesteld worden of het gezag van de Schrift niet ontleend wordt aan de inhoud van de Schrift óf aan de inspiratie”. Maar ds. Lok meent, dat ik er „een dilemma” van maak. „Als Bremmer nu zegt, dat het gezag der Schrift voortvloeit niet uit de inspiratie, maar uit haar inhoud, dan is dit dilemma verkeerd, en voor ons onaanvaardbaar” (blz. 87). Ds. Lok kan gerust zijn: ik maak daar helemaal geen dilemma van. Natuurlijk heeft de Schrift gezag krachtens haar goddelijke oorsprong vanwege haar inspiratie, máár — en daar gaat

het mij om — die goddelijke oorsprong weten wij uit de Schrift zelf en behoort dus tot haar inhoud! En waarom zouden wij het gezag van de Schrift funderen alléén in de teksten die over haar oorsprong handelen? Dat de Schrift geïnspireerd is, is geen vóór-wetenschap die buiten de verdere inhoud van de Schrift staat. De teksten, die over de inspiratie handelen, zijn geen geïsoleerde teksten. Het gaat om het wijs maken tot waarom pleit deze geïnspireerde Schrift. En daarom pleit ik er voor de vragen aangaande het gezag van de Schrift niet te beantwoorden met alleen een beroep op de inspiratie maar op geheel haar inhoud. Ik kwam echt niet in 1969 pas met deze dingen zoals ds. Lok suggereert (blz. 80, 2e kolom). In 1966 schreef ik er reeds breedvoerig over in „Opbouw” (no.'s 29 volgende). Ik acht dat de winst van hetgeen Berkouwer vooral in zijn eerste boek over de Heilige Schrift (1966) schreef. Het hangt samen met wat Greijdanus en Schilder (en ook Haitjema) steeds hebben betoogd: de Heilige Geest getuigt van de goddelijkheid der Schrift door haar inhoud aan ons hart te verzegelen. Ds. Lok is het hier van harte mee eens. Hij schrijft: „de Geest overtuigt ons van de echtheid, waarheid, goddelijkheid en betrouwbaarheid der Schriften, en de Geest doet dat door middel van hetzelfde Woord” (blz. 88). Een beetje meer erkentelijkheid voor wat Berkouwer over deze dingen schreef was hier wel op zijn plaats.

Wat ik echter veel belangrijker vind en wat ik ds. Lok bijzonder kwalijk neem is dat hij mij vraagt: wat verstaat u onder de inhoud van de Bijbel? Hij aait die „aparte vraag noodzakelijk aan Bremmer”. Twijfelt collega Lok daaraan? Soms krijg je de gedachte, dat sommigen onder ons in een soort paniekstemming verkeren. Soms, die in paniek vragen stellen en besluiten nemen, zijn gevaarlijk. Ds. Lok las in het verslag dat ik sprak van een „christologische concentratie” in de Bijbel. Daarom vraagt hij angstig of ik met de inhoud van de Bijbel wel de hele inhoud bedoel? Als hij het verslag niet in paniek had gelezen, had hij niet over het hoofd gezien dat ik verwees naar Heidelb. Catechismus zondag 6, vr. 19. Het verslag is hier zeer exact. Ik zei, dat vanuit het in antw. 19 ontwikkelde gezichtspunt de Bijbel christologisch wordt belicht. Vraag 19 laat immers zien dat heel de inhoud van de Schrift geconcentreerd is op Christus als Middelaar. Het is het evangelie dat God eerst in het paradijs heeft geopenbaard, daarna door de patriarchen en profeten heeft laten verkondigen, door de ceremoniën en offeranden van de wet heeft laten afbeelden en tenslotte door zijn eniggeboren Zoon heeft vervuld. Heeft K. Schilder ons niet geleerd dat héél de Schrift van Christus spreekt? En gaat het, als ik over de inhoud van de Schrift spreek, niet over de Schrift van Genesis 1:1 tot Openbaring 22:21? Wat anderen daarvan maken is hún zaak, niet de mijne. Is het niet schandelijk, dat ds. Lok dienaangaande terzake van een medebroeder in de bediening twijfel durft wekken in een landelijke publieke vergadering? Neen, zegt ds. Lok: dit „betekent niet, dat Bremmer de zijde van Kuitert gekozen heeft als het gaat om Genesis 1-3 (dat kon ds. Lok met het verslag voor zich ook moeilijk beweren), maar het betekent wel terdege, dat er op dit belangrijke punt van de Schriftbespreking verwantschap valt op te merken”. Wel ja, er is geen koe zo bont of er is wel een wit vlekje!

☆☆☆

Tenslotte: Ds. Lok doet in zijn referaat een poging tot enkele thetische opmerkingen in verband met het Schriftgezag. Daarin maakt hij m.i. een geduchte blunder. Die raakt hetgeen hij tegenover mij schreef slechts zijdelings. Toch is het ontdekkend te zien vanuit welke achtergronden hij zelf redeneert. Hij schrijft op blz. 88:

„In de tweede plaats merken we op, dat te weinig onderscheid gemaakt wordt tussen het Woord Gods als Gods openbaarde Waarheid, een gegevenheid, een vaste objectieve grootheid enerzijds, en het Woord als middel van genade.

De Catechismus heeft dat onderscheid

R. H. Bremmer - Enschede

Vervolg op pag. 210 - 1e kolom

D. W. L. Milo - Vierhouten

Rode klaprozen

Komt u wel eens op een begraafplaats van geallieerde militairen? Wat — vindt u die vraag absurd? Of bedoelt u, dat u wel andere dingen te doen hebt? Natuurlijk hebt u andere dingen te doen en natuurlijk is die vraag absurd, u hebt gelijk. Bovendien, wat zult u zoeken op een begraafplaats? U komt er nauwelijks aan toe, het graf van uw ouders of grootouders te bezoeken — wat zult u zich dan met wildvreemden ophouden?

Toch zijn er zonderlingen, die graag een begraafplaats afwandelen. Ze hebben de Prediker daarbij aan hun rechterhand, die hen steeds doet besluiten: dat je beter aan rouw kunt meetillen dan je portie halen bij een feestmaal. Omdat je er wijzer van wordt als je zo'n bezoek aan de doden ter harte neemt, zei de Prediker. Het zijn trouwens de dwazen, die van de ene maaltijd in de andere braspartij vallen, zegt de Prediker. Maar wie zijn dagen telt krijgt een wijs hart, zei Mozes.

En dan is eigenlijk iedere begraafplaats belangrijk. Als u alleen naar de opschriften kijkt, en elk klein levensdrama als een film langs u heen laat gaan — dan is dat uur al goed besteed. Een man, in de kracht van zijn jaren geveld: gelijk het gras, zeiden David en Jesaja. Een huismoeder, betreurd door haar gezin: ach, die Mutter ist 's, die Teuere!, klaagde von Schiller. Een kind van de lagere school: oude mensen moeten sterven, jonge mensen kunnen sterven, zegt het spreekwoord. Een echtpaar, oud en der dagen zat; ze zagen hun kindskinderen en werden verzameld tot hun vaderen. Een kostbaar praalgraf naast een simpel bloembedje: de dood maakt alle mensen gelijk.

En dan de opschriften. Soms een gemaskeerde bewogenheid, achter twee koele data en een naam. Dan een luxueuse opsomming van alle familiebanden als vader, groot-, behuwd- en stiefvader, broer en zoon, alles in één man verenigd, hoe bestaat het. Dikwijls — hier op de Veluwe — een regel uit het Boek, een psalmregel of een gedicht; en in die regel alle graden van Schriftgebruik en Schriftmisbruik, van geloof en kleingeloof. Op de grafsteen van een meisje in Elspeet staat „in leven lid van M.V. en PS.Z.V.”; jazer, hier hebben we naast meisjesverenigingen ook nog psalmzangverenigingen, soms twee in een dorp. En dan vindt u weer zo'n schone spreuk: in de hope der opstanding; of: in de hope des eeuwigen levens; of: zijn ziel in 't eeuwig leven verwacht de jongste dag. Dikwijls ook vindt u die allerschoonste tekst uit Jesaja en uit Openbaring: en God zal alle tranen van hun ogen afwissen.

Voelt u dat kerkhofproza enige... inhoud heeft? Het bijzetten van onze doden is maar geen affaire, die voor goed geld aan een beroepsmannetje wordt overgelaten — maar een zaak, die onze gehele persoon aangaat. De graven van onze geliefden te onderhouden, te bezoeken, is een zaak van piëteit tegenover onze doden. Elk bezoek brengt u het verleden in herinnering — en elk bezoek doet uitzien naar de jongste dag: wanneer onze doden daar, plaatselijk, zullen opstaan met een onvergankelijk lichaam. Halleluja!

En daarom onze naïeve vraag: komt u wel eens de gevallen geallieerden bezoeken? Als u ze niet weet te vinden: er zijn 53 geallieerde begraafplaatsen in ons land, deels ook op algemene begraafplaatsen ondergebracht. De belangrijkste begraafplaatsen zijn te Margraten (L.), Groesbeek, Nijmegen, Breda, Holten en Leusden bij Amersfoort. Hoeveel jonge

mensen dacht u? Zeg maar rond dertig duizend, in ons kleine land alleen. Misschien begint u te merken, dat onze vraag zo absurd niet is.

Want in de schrik van de oorlog en in de bajerd van de bevrijding drong het nauwelijks tot u door, dat er zoveel bloed vergoten is. Bloed van wildvreemde soldaten, uit Engeland, Polen, Canada en Amerika, die hun leven gaven voor onze vrijheid. We zitten vandaag midden in de verplichte herdenkingen van bevrijding en vrijmaking en zo voort, we herdenken aan de lopende band en al deze verplichtingen worden zo moede, dat men het nauwelijks kan uitspreken, zei de Prediker. Het nationaal monument, op de Dam, waar onze hoofdstad naar genoemd is, wordt bevuild en beviezikt door de naoorlogse jeugd. Die heeft om dat monument niet gevraagd. Die heeft balen van al dat herdenkingsgedoe. En inderdaad — u zult ook wel wat anders te doen hebben. Gedane zaken nemen geen keer, en sorry voor die gevallen jongens.

—o—

Ho, maar dat gaat niet! Als iemand uw weggewaaid hoed oprapt zegt u: dank u. En als iemand u voor een aanflitsende auto wegtrekt zegt u: van harte bedankt! Maar als iemand zijn leven voor u — wildvreemde die u bent — heeft gewaagd, heeft gegeven, heeft geofferd, dan is het toch niet absurd om u te vragen, zijn graf eens te bezoeken? Of wel soms?

Kom, staak uw verzet. Zwijg eens over sentimentaliteit en over nakaarten en zo. U meent het immers niet, al die grofheid! Ga eens mee naar Holten. Daar midden in de bossen, op de Holterberg — de weg is hier summier aangegeven — vindt u een canadese begraafplaats. Een park, zonder opsmuk, zonder gewichtigheid, een stuk schone natuur. Als u het smeedijzeren hek doorgaat komt u in een immense voorhof. Een bloementuin. Tientallen soorten heide zijn hier in golvende velden uitgezet: van zuiver witbloeiend naar zachtrose, paars, blauw, roestbruin, purper en violet of goudgeel. Zoveel kleuren als er maanden bloesempracht in zitten. En het ruikt naar honing — heidehoning, ja, wat wilt u? Berken en eiken, cotoniasters, berberis en rozen geven afwisseling en begrenzing. U vindt er ook de bruyère, dat heideboompje, waar men in Frankrijk pijpen van maakt. En hulst natuurlijk. Of zocht u nog iets anders?

U kunt vrij over de gazons wandelen om alles van dichtbij te bezien. Het is alsof u in een openluchtkerk bent aangekomen, een grote kapel met opwekkende geuren. Niet die benauwde wierookwalm — eerder die fijne geuren, die u zich uit het oude testament voorstelt in de tabernakel en tempel. Die liefdegeur uit psalm 133. En als u straks die geurende voorhof bent doorgewandeld, komt u bij de dodenakkers. Deze liggen op een hoger plateau, achter trappen.

Alle graven met hetzelfde simpele steentje. Elk steentje met een naam, een legernummer, een paar data, een onderdeel. En dan — onderaan de steen — een persoonlijke noot. Leest u ze? Er is altijd wijsheid te puren uit kerkhofproza. Soms vindt u een nietszeggend schabloon als: altijd bemind, altijd in herinnering. Soms een dichterlijke kreet als: in de tuin van herinneringen en liefde blij jij leven. Of: far in a foreign land, ver in de vreemde. Of een regel uit een gedicht: in de dageraad en in de avond zullen we jou gedenken. In woord gebrachte moedersmart:

God geve iemand in het hart om hier eens een bloem te leggen. De rouw van een bruid: wie bemind heeft en verloren heeft, weet wat een oorlog kost!

Maar dan zijn er ook de spreuken, die van geloof getuigen: mijn zoon, God meet jouw offer af aan het hoogste offer van zijn Zoon. Daar spreekt diep nadenken uit en begrip voor verhoudingen; opstandigheid en ook onderwerping. Een ander spreekt de Schrift na: niemand heeft groter liefde... (dan die zijn leven geeft voor zijn vrienden). Of ook simpel: Johannes 3:16; het kort begrip van beide testamenten.

Iemand schreef voor zijn zoon: eens zullen wij alles verstaan; rust zo lang in vrede. En een wanhopige moeder, troosteloos: God alleen weet wat we zouden geven, om je stem nog eens te horen, je lach nog eens te zien! Maar het ontroerendst opschrift vinden wij: „An airman, known unto God”. Een vliegenier, alleen bij God bekend. Geen legernummer, geen identificatieplaatje is er van over — alleen God weet, wie het mag zijn. Maar Die heeft de airman dan ook bij zijn naam geroepen. De Heer kent al de zijnen. Hun bloed, hun tranen en hun lijden zijn kostbaar in zijn oog.

—o—

Hebt u ook een broertje dood aan de oorlog? Zo'n jonge vent van twintig, twee en twintig of vijf en twintig jaar? In Holten zijn ze bijna allemaal van die leeftijd. Allemaal van die ondernemende sterke knullen in hun khaki braniepakken, met hun koperen uitmonstering, hun ontembare moed, hun kauwgum en hun trouw. Voor hun nummer opgekomen, zegt u? Ja, damned duty, maar ze hebben er toch the best of it van gemaakt. Niet alleen aan eigen hachje gedacht — ook een beetje aan een trotse thuiskomst „if war is over”, en ook een beetje aan die „poor souls” daar beneden, die onder de gesel van Europa kropen en schreeuwden om bevrijding.

Die bevrijding zou niet uit het oosten of uit het westen komen, zongen wij bang, alleen van boven. Jawel, maar daar vielen veel vliegeniers van boven in stukken naar beneden voor onze bevrijding. En daar tuimelden veel jongens van de tanks, hun mond open in verwondering om de plotselinge dood. En daar lagen veel stervenden in Amerikaanse sleng te ijlen, voor ze hun pijn verloren. En velen, tallozen, zijn verbloed, uitgezaaid als mest op het veld, zei Jeremia. Weet u nog hoeveel? Dertig duizend in ons kleine landje.

Hun graven worden onderhouden door het Nederlands Oorlogsgravencomité in Amsterdam. De kosten daarvan worden bestreden uit de jaarlijkse Klaprooscollecte in November. Dat comité zorgt er ook voor, dat de nabestaanden eens kunnen overkomen en ontvangen worden, en rondgeleid. Het onderhoudt alle contacten met de families. Met Multatuli zeggen ze tegen hun gasten: treedt binnen, want we hebben uw vader gekend!

Een stelletje idealisten? Ja, misschien wel. Maar intussen doen ze daar iets, wat u ook wel had mogen doen: de nagedachtenis eren van onze bevrijders. Ze houden daar een stukje positieve oorlogs-nasleep overeind: geen wrok, geen vloek — alleen eerbied en deernis.

Wij leven nu vijf en twintig jaar tussen de geruchten van oorlogen en de oorlogen zelf. Het kanon buldert aan alle kanten. En in ons landje: de kerkelijke oorlog, de zenuwslopen-

de scherpslijperij, het pestilente gedoe op kerkelijke vergaderingen, de drang om elkaar maar kwijt te raken. Waarom eigenlijk? Om straks grafsteentjes te kunnen oprichten? Om de graven der vermoorde profeten te bouwen?

Kom beste broeder, lieve zuster. Ga eens naar een geallieerde begraafplaats. Sta eens stil bij de onnoemelijke offers, die gebracht zijn voor onze vrijheid. Het zal u geen kwaad doen. Heb eens eerbied voor het leven. Gevoel eens deernis met de jonge afgesneden levens. Praat u er eens niet uit met Gods wil en Gods voorzienigheid. Erken dat het leven kort is. Te kort om het elkaar zuur te maken. En wees eens lief voor uw mede-gelovige. Christus heeft hem lief. Is het dan absurd, uw broeder lief te hebben? Of had u wat anders te doen?

Vervolg van pag. 208.

onovertroffen in rekening gebracht door deze twee zaken gesplitst te behandelen in Zondag 7 en in Zondag 25."

Ds. Lok kent de Catechismus niet. Want zowel in zondag 25 als in zondag 7 wordt het evangelie beleden als middel der genade. In zondag 25: de Heilige Geest werkt het geloof door de verkondiging van het heilig evangelie. Maar dat staat óók in zondag 7: het waar geloof is niet alleen een stellig weten of kennis waardoor ik alles voor waarachtig houd, dat ons God in zijn Woord heeft geopenbaard, maar ook een vast vertrouwen, dat de Heilige Geest door het Evangelie in mijn hart werkt enz. Ds. Lok stapt weer over op de lijn van de mensen van het historisch geloof. Dan handelt het eerste deel van antwoord 21 over het voor historisch-waarachtig houden van Gods Woord en komt pas in het tweede deel (het vaste vertrouwen) het zaligmakend geloof aan de orde. Maar beide: het voor waarachtig houden van Gods Woord en het vaste vertrouwen dat mij mijn zonden vergeven zijn, worden **gewerkt** door het heilig evangelie als middel der genade in de hand van de Heilige Geest. Ds. Lok draait de klok terug. Hij leze wat b.v. prof. K. Schilder over zondag 7 in zijn Catechismusverklaring schrijft. Een paar citaten laat ik volgen, ze zouden met vele andere uit de geciteerde bladzijden te vermenigvuldigen zijn. Die erkenning van Gods Woord als waarachtig: is dat, zo vraagt Schilder, „een pathoslooze, bloot-intellectuele aanvaarding van het dogma der inspiratie-in-concreto?" (deel II, blz. 480). Schilder protesteert „tegen een uitholling van dat „stellig weten". Er is geen sprake van dat het hier gaat om een „indifferent, neutraal, objectief, koud, vertrouwens-leeg, en evenzeer wantrouwens-leeg, apathisch-koel weten" (blz. 481). Men vergelijk daarmee eens hoe ds. Lok Gods Woord in zondag 7 wil aangegeven zien als „een vaste objectieve grootheid", en geen middel van genade. Het is om van te rillen voor een goed gereformeerd mens. We vinden bij Schilder zonder meer de gedachte, dat we door de inhoud van de Schrift worden overweldigd, voor haar inhoud capituleren, die gedachte waar Lok zo wantrouwig tegenover staat. Lees maar op blz. 483: „De „kennis" (van zondag 7) is hier be-kentenis, bekénning, als acte-van-gemeenschap. De evangelische inhoud „DOEN ons wat", zij máken dat we voor waarachtig houden, als overwonnenen, die hun gedachten zelf in krijgsgevangenschap sturen onder „Christus' gehoorzaamheid". Terecht verwijst prof. Berkouwer in zijn boeken naar citaten als deze. Zondag 7 zou niet spreken over het Woord Gods als middel der genade? Hoe komt ds. Lok erbij. Hij kent zelf de Catechismus niet. En wil hij mij dan in „gebreke stellen"? Laat hij eens lezen wat prof. Schilder in par. 51 onder het hoofd „**Telkens weer opnieuw gewrocht**" juist naar aanleiding van die belangrijke tussenzin uit zondag 7, antw. 21: hetwelk de Heilige Geest door het evangelie in mijn hart werkt, schreef. Laat hij lezen dat heerlijke verhaal over „Effatha" en daar eens over preken. Hoe Christus zelfs bij die doofstomme uit Marc. 7 de middellijke weg gaat. De Catechismus zou „onovertroffen" het verschil tussen het Woord Gods „als objectieve grootheid" en als middel der genade in rekening brengen door zondag 7 en zon-

dag 25 te splitsen? Maar er wordt niets gesplitst en K. Schilder kan juist bij zondag 7 schrijven, na afwijzing van het begrip pistische functie: „De H. Geest wérkt in den verkorene den consensus, het actueele geloof, door het Evangelie. Wérken is geen wekken" (blz. 451). Dat was het abc van de vrijmaking. Dat probeerde ik op mijn manier op die vergadering naar voren te brengen. Gods Woord is nimmer „een objectieve grootheid". Het is, zegt Hebreë 4:12, levend en krachtig en scherpsnijdender dan enig scherpsnijdend zwaard. Daar doen zowel zondag 7 als zondag 25 belijdenis van. En als wij over de Heilige Schrift gaan spreken los van dit spreken van de Schrift zelf, dan maken wij de belijdenis van de theopneustie (inspiratie) tot een fossiel zoals de dode orthodoxie in de achttiende eeuw. Dat was de tijd waarvan Bavinck schreef, dat men toen niet meer zijn geloof beleed maar zijn belijdenis geloofde.

Ds. Lok schreef in zijn artikel een paar zinnen waar ik het hartelijk mee eens ben. Sub 9 (blz. 90): „We zullen ons wars betonen van alle traditionalisme, van alle conservatisme, van alle confessionalisme, van alle fundamentalisme". En sub 10: „We mogen ons niet onttrekken aan de moderne vragen, noch deze overlaten aan de afvalligheid en het ongelooft". Van harte mee eens: maar als dan een collega zijn best doet, niet achter een schrijfmachine in een studeerkamer maar oog in oog met de betrokkenen, kritisch hún oplossingen te bespreken en een weg te zoeken vanuit oer-reformatorische grondstellingen als: de Heilige Geest werkt het geloof door het Woord, het Woord is middel der genade, dan zegt ds. Lok in het publiek dat bij mij de klassiek-gereformeerde inspiratieler het ontgelden moet en stelt hij mij de onbehoorlijke, wijl op wantrouwen gegronde, vraag wat voor mij de inhoud van de Schrift is! Laat ds. Lok eerst zelf de Heid. Catechismus eens goed gaan lezen. Dat is beter werk dan collega's (en wat mij althans betrof: goede amici) verdacht te maken.

Tot vrijheid geroepen

Bij 'de gebeurtenissen' van de laatste twee jaren zijn sommige kerken niet slechts buiten het verband van de hen uitstotende kerken, maar buiten elk kerkverband geraakt. Op andere plaatsen bleef het kerkverband classicaal, b.v. in de classis Kampen en in de classes Alkmaar-Zaandam en Amsterdam; en ook provinciaal voor wat Noord-Holland betreft, intact.

Hoe moet dat nu?

Laat men, dat is onze mening, nu eens beginnen met gewoon met het kerkewerk doorgaan vanaf het punt, waar men staat. En niet vergeten dat ook waar het kerkverband classicaal of provinciaal of ook nationaal wegviel, de eigenlijke kerkgemeenschap bleef: de gemeenschap des geloofs, die in Christus, die van de Heilige Geest.

Dat is een gemeenschap waaruit niemand de gemeenten van Christus kan weg-organiseren. Zó ver reikt zelfs de arm van een synode niet.

En voorts: zullen we elkander, nog achter de adem van degenen, die ons achtervolgden, ook eens beginnen elkander een beetje rust en veel christelijke vrijheid te gunnen? Ons niet zenuwachtig maken wanneer men hier of daar gaat zingen uit 'het blauwe boekje' en de nieuwe psalmberijming gaat proefzingen; of wanneer men op een andere plaats de zusters der gemeente mee stem geeft in het kapittel bij de beroeping van dienaren des Woords, ouderlingen en diakenen! Niet ach en wee roepen als in een gemeente een deel van het avondmaalsformulier vervangen wordt door een enkele vraag en antwoord van de catechismus over het avondmaal? Of wanneer ook zonder dat een hoogmogende synode dat goedgekeurd heeft, eens een gezang gezongen wordt van buiten de negenentwintig?

Ook omgekeerd: niet uit de hoogte doen als een andere kerk in deze en dergelijke zaken 'het blauwe boekje' niet aanvaardt en de zaken op dit punt blauwblauw laat?

We zijn tot vrijheid geroepen.

En tot vrede.

Die eet oordele hem niet, die niet eet; en die niet eet oordele hem niet, die het wel doet. En ieder zie toe dat hij God vreze.

G. VISEE

Verdriet grijpt mij naar de keel

O God,
als de mens wist
voordat hij geboren wordt
hoe bitter de dood is,
hij zou zich het leven niet wensen.
Maar wij leven,
en wij weten elke dag:
Wij moeten sterven.
Het einde nadert
elke dag
Heer,
en vandaag is de dood
in ons huis gekomen.

Heer,
Vader is gestorven.
Daar ligt zijn lichaam voor ons.
Alles, wat hij was,
ligt daar.
Maar wij weten ook,
dat het geloof in U
in hem was.
Heer,
wij weten
dat U hem opneemt
in Uw eeuwig rijk
terwille van het geloof,
dat U in hem hebt gezaaid.
Heer,
daaraan houdt hij zich vast
als hij tot U komt.

Heer,
wij zijn verdrietig
en bedroefd
door de dood,
en ten dode toe.
Heer,
hoe moet ik de mensen troosten
en mijn broeders en zusters
als het hart mij breekt?

Heer,
Verlosser,
Trooster,
Gij die opwekt,
troost ons.
Troost het verstand met Uw Woord,
het hart met Uw liefde.
Heer,
alstublieft, troost ons
en neem vader op
en leid hem in Uw eeuwig huis.

Heer, Jezus Christus,
U bent ons voorgegaan,
om ons een woning te bereiden.
Neem onze vader op
en troost ons.
Heilige Geest,
troost ons.

Amen.

Uit: Afrika bidt
Boekencentrum

Boekbespreking

C. Huygens: *Avondmaalsgedichten en Heilige Dagen*, uitgegeven en toegelicht door Dr. F. L. Zwaan (N.V. Uitgeversmaatschappij W. E. J. Tjeenk Willink, Zwolle, 1968). Prijs: geb. f 16,50.

Constantijn Huygens was onze grootste calvinistische dichter in de 17e eeuw. En een veelzijdig kunstenaar. Secretaris van de Prinsen van Oranje, en diplomaat. In dat alles een diep gelovig christen, wiens hart en ziel en geest vervuld waren van de heilsfeiten die ons zijn geopenbaard in het Boek van de Opperste Liefde.

Daarvan getuigen deze gedichten die tot de minst bekende en ook moeilijkste te vatten religieuze poëzie van onze vaderlandse letteren behoren. Dat ze nu afzonderlijk, met een zeer uitvoerig literair-theologisch commentaar konden worden uitgegeven, is een voortreffelijke zaak. Ze zijn stichtelijk in de beste zin van het woord, daarbij oer-gereformeerd en origineel tegelijk. „Je zegt geen trivialiteiten, duizend en eenmaal in de kerken afgedreund, maar dingen privé jouw eigendom, d.w.z. niet eerder gezegd”, schreef de man aan wie ze waren opgedragen in zijn (in het latijn gestelde!) dankbrief. Met de woorden van de uitgever: „Nergens ziet men misschien Huygens zo compleet als hier. Niet alleen zijn intelligentie, zijn zeldzaam taalvermogen, maar ook dat diepste in hem: zijn worstelende vroomheid, zijn christelijke nederigheid, zijn diep schuldgevoel, zijn vreugde om de verlossing en vergeving in Christus, zijn wil om God te dienen uit dankbaarheid, hoe slecht dit ook lukt, is er in uitgedrukt. Nooit vervalt hij in een cliché, in een manier van zeggen die niet eigen, persoonlijk doordacht en doorvoeld is.”

Studie, aan dit boek besteed, wordt rijk beloond. Voor hoofd en hart.

Voor wie het aan kan, een kostelijk geschenk.

J. Bosch

Christus' laatste bede voor Zijn Kerk; afscheidspreek van drs. J. Faber. Gedrukt bij Boekhandel Uitgeverij Ton Bolland, Vlaardingen en daar verkrijgbaar tegen den prijs van f 2.90.

Gaarne voldeed ik aan de uitnodiging in onze laatste „Opbouw”-redactievergadering tot mij gericht, deze in druk verschenen afscheidspreek van toen nog drs., nu dr. J. Faber bij de lezers aan te kondigen en ter lezing aan te bevelen. In het 12 blz. tellende geschrift is ingelegd een foto van den schrijver in zijn studeerkamer opgenomen. Het schrijven van deze recensie geeft mij tevens de gelegenheid om nog eens uitdrukking te geven aan de grote waardering, die ik met de gemeente van Schiebroek-Hilligersberg, waartoe ook ik met mijn vrouw mag behoren, heb voor zijn arbeid als herder en leeraar, gedurende de ruim tien jaren, dat hij in ons midden heeft mogen werken. Zijn tekstkeuze voor deze afscheidspreek Joh. 17:24-28 met als thema „Christus' laatste bede voor Zijn Kerk” met als ondertitel „de bede om deelgenootschap aan Zijn hemelse heerlijkheid”, met de hem eigen goed doordachte themaverdeling, doet hem ons ook bij zijn afscheid kennen als degene, die het als zijn taak heeft gezien: „Wij prediken niet onszelf, maar Christus Jezus als Here en onszelf dat wij dienaren zijn om Jezus wil,” de tekst voor de preek, waarmee hij zijn ambt in de Gereformeerde Kerken in Nederland aanvaardde. Zo heeft hij zich onder ons doen kennen als een lofzegger van Jezus Christus of zoals hij het zelf in deze afscheidspreek zegt dat dit het heerlijke werk van een dienaar des Woords is, dat hij mag zijn „een lofzegger van Hem, die ons Gods Naam heeft bekend gemaakt, die Naam zo heilig, groot en goed.” Hij zag het als zijn grote opgave de gemeente aan Jezus Christus, haar Heer en Koning, te verbinden, „opdat gij”, zoals hij het uitdrukte ondanks al uw zonden en met al uw zonden zoudt zeggen: Tot wien zouden wij heengaan? Gij, Here Christus, hebt woorden van eeuwig leven!” Zo stond hij ook in ons midden, bij al de moeilijkheden en de verwarring van

het kerkelijk leven der laatste jaren. Er zijn er onder ons voor wie alles gesneden koek is, een koek gesneden in de 52 repen van de Zondagen van de Heidelbergse Catechismus, de 37 repen van de Nederlandse Geloofsbelijdenis, en de 5, wel wat taaie, grote repen van de 5 artikelen tegen de Remonstranten.

Wanneer men dat nu maar alles letterlijk in zich opneemt en daaraan vasthoudt, dan zijn er geen problemen meer. Op dezulken maakte hij de indruk van onzeker en onbeslist te zijn, niet flink. Dat was evenwel een grote misvatting. Want, gereformeerd in hart en nieren, was hij juist zeer beslist. Wanneer hij dan ook in zijn afscheidspreek de vraag onder ogen ziet: hoe moet het gaan met de gemeente in het huidige gevaar, in de verwarring en verdeeldheid in de Nederlandse Gereformeerde kerken? dan is zijn antwoord: „Och, broeders en zusters, gij en ik, wij allen hebben onze verantwoordelijkheid, maar juist in de betrachtning daarvan mogen wij *de levende Christus* niet vergeten, Zijn verdienste, Zijn voorbede, Zijn bewaring kan niet krachteloos gemaakt worden.” Kan het beslister?!

Drs. Faber was een geboren docent, ook zijn preken hadden een sterk docerend karakter. Daar, waar zulks onvermijdelijk was, aarzelde hij niet, in de uitlegging zich ook een leerling van zijn leermeester prof. dr. K. Schilder te betonen, wanneer hij naar diens aanwijzing op college gegeven (dit heb ik niet van hem. G.) in een gedegen betoog „sympathisch kritisch” inging op b.v. de tekst van de Heidelb. Catechismus. De kerk van Schiebroek-Hilligersberg verliest in hem veel, onze zusterkerken in Canada ontvangen in hem veel, zoal niet nog meer, want hij zal zich nu geheel en al kunnen ontplooiën in het vak der theologische wetenschap, dat hem zo lief was en waarop zijn studie zich had geconcentreerd, de dogmatiek. Onze beste wensen vergezellen hem. Met warmte bevelen wij aanschafing en lezing van deze afscheidspreek aan. De lezing ervan zal geestelijke rijkdom bieden.

P. Groen

Stemmen uit Genève, preken, artikelen, brieven enz. van Johannes Calvijn. Abonnementprijs f 3,—.

Uit deze, al bekende, serie mochten we ontvangen een nummer dat preken bevat van Calvijn uit het boek Job; het vervolg daarop, eveneens met preken uit het boek Job; Calvijn's verhandeling tegen de Libertijnen; en tenslotte zijn verhandeling over de „zieleslaap”.

De uitgave van deze „Gereformeerde Bibliotheek” is verplaatst van Meeuwen naar Boekhandel W. A. de Groot, Goudriaan (Z.-H.).

De laatste verschenen nummers zijn iets duurder geworden. Van f 2,50 is de prijs gestegen naar f 3,—. Niet te duur voor wat men ontvangt.

De nieuwe uitgever wenst ook te beginnen met een serie „Stemmen uit Wittenberg”, zoals u begrijpen zult uit de geschriften van Luther.

Tevens wordt aangekondigd dat in samenwerking met uitgever T. Bolland te Vlaardingen besloten is de Bijbelverklaringen van Calvijn in gebonden delen te doen verschijnen.

A.

De liturgie van Gods Verbond; van G. van Rongen. Uitgave „De Vuurbaak”, Groningen.

Het boekje bevat vier schetsen. Schets 1 gaat over „Wat gebeurt er in de Kerk?”. Schets 2 gaat over het votum, de wet des Heren en de geloofsbelijdenis. Schets 3 gaat over de gebeden, de schriftlezing en de prediking. Schets 4 gaat over de kerkzang en de zegen.

Bij elke schets zijn vragen gesteld. Bovendien een literaturopgave.

A.

BOEKAANKONDIGING

Verstaat prof. Kuitert wat hij leest?

Het is in ons blad gewoonte, dat leden van de redactie of medewerkers geschriften, die van hun hand het licht zien, zelf aankondigen, inleiden bij de lezers van ons blad, of ook toelichten en bespreken.

Wij volstaan met een simpele aankondiging nu de 'Stichting uitgave reformatrice boeken' in samenwerking met de firma Westdijk en Liebeek te Barendrecht een brochure van mijn hand deed verschijnen: 'Verstaat prof. Kuitert, wat hij leest?' Dit geschriftje (74 blz.) is de bundeling van de artikelen, die in ons blad verschenen onder de titel 'Verstaat gij wat gij leest?' en die een antwoord wilden zijn op het gelijknamige 'Cahier voor de gemeente' van prof. dr. H. M. Kuitert. Omdat de lezers van ons blad de stof (kunnen) kennen, volstaan we met een aankondiging. Het stemt me tot voldoening dat deze artikelen (die thans ook in de Verenigde Staten in engelse vertaling in 'Torch and Trumpet' verschijnen) thans breder kring kunnen bereiken en ik eindig met de wens van een collega, die me schreef: „God, de HEERE, gebiede er Zijn zegen over, als het gelezen wordt, en Hij stuite ook hiermee het verschrikkelijke Evolutionisme.”

G Visee

Persschouw

Triest

Onder dit opschrift schreef „De Wekker” het volgende over de „disciplinaire maatregelen” welke de synode tegen de hoogleraren Jager en Veenhof nam.

We hebben in de krant kunnen lezen dat de generale synode van de vrijgemaakte kerken, vergaderd te Hoogeveen, „de opvattingen van de twee hoogleraren H. J. Jager en C. Veenhof heeft veroordeeld”.

De eerste heeft niet „de geëiste genoegdoening met betrekking tot de trouw aan de leer en de orde der kerken gegeven”. En prof. Veenhof „heeft zulks niet gedaan ten aanzien van de geëiste genoegdoening met betrekking tot de bescherming van de leer en de trouw aan de orde der kerken”.

Weliswaar zijn zij niet afgezet als hoogleraar of is hun het recht op de titel emeritus-hoogleraar ontnomen of is hun ambt als dienaar des Woords in geding, maar zij hebben geen recht meer om als lid met raadgevende stem zitting te hebben in de senaat van de Theol. Hogeschool.

We noemen dit zonder meer een bijzonder trieste aangelegenheid. En we willen in ons blad, dat zich in de loop der jaren nogal eens heeft bezig gehouden met de Geref. Kerken (vrijgemaakt), niet nalaten deze trieste ontwikkeling te signaleren en onze deelneming betuigen aan de beide hoogleraren, die beiden als deputaat voor samenspreking met deputaten van onze kerken, hun eigen gewaardeerd aandeel in deze samensprekingen hebben gegeven.

Uiteraard hebben we geen inzage gehad van de ongetwijfeld grote stukken, die tot deze beslissing hebben geleid. We pretenderen niet te weten wat er achter al deze veroordelingen zit — misschien wel meer dan een buitenstaander denkt.

Maar afgaande op wat van synode-wege gepubliceerd is, houden we ons hart vast. Er werd immers gesproken over het doortocht verlenen aan de dwaling en het de deur openzetten voor leervrijheid.

En hier leggen we even de vinger bij. Als dergelijke dingen van ambtsdragers en hoogleraren gezegd worden, dan moet men weten wat men zegt en is men het aan de naam van de betrokkenen verplicht te zeggen wat men precies bedoelt. Nu dit niet publiek gebeurt laadt de Hoogeveense synode een grote schuld op zich.

Daarom zullen we heus niet ver de plank mislaan als we beweren dat de hoogleraren Jager en Veenhof de broederlijke Hogeschool-weg uitmoeten omdat zij een andere opvatting over de kerk hebben als de leidende groep.

Het is nogal wat als van een hoogleraar gezegd wordt: hij verleent doortocht aan dwaling. Ik denk nu even aan prof. Veenhof, wiens geschriften zich kenmerken door een onvoorwaardelijke trouw aan de belijdenis. Hij was thuis in de klassiek gereformeerde theologie als weinigen. Ik noem alleen het prachtige boek „Prediking en Uitverkiezing” dat meer noten dan tekst bevat, maar dat een zeldzame belevingsverraad t.a.v. de lectuur rond de Afscheiding en de strijd in de Afscheiden Kerken. Men proeft in dit boek de liefde tot de belijdenis. We zijn het heus niet

altijd met Veenhof eens geweest, maar ik verklap geen geheim als ik zeg dat geen van de vrijgemaakte deputaten de chr. geref. deputaten zo goed begrepen en aangevoeld heeft als deze hoogleraar, hetgeen gegeven zijn kennis van en liefde voor de Afscheiding ook te begrijpen is. Toen hij in het begin van dit jaar het afscheidscollege van prof. Kremer meemaakte, was zijn commentaar: dit was nu echt de Afscheiding. Daarom is het bijzonder triest dat deze hoogleraar een dergelijke behandeling van de synode van zijn kerken ontving, die hij met de inzet van zijn persoonlijkheid na de Vrijmaking heeft gediend.

Afgedacht van alle persoonlijke aspecten, die juist bij een zaak als deze naar voren komen, is de hele ontwikkeling in de Vrijgemaakte kerken, waarvan deze veroordeling een exponent is, een trieste zaak, die tot nadenken stemt.

Wie deze ontwikkeling de laatste jaren gevolgd heeft, verwondert zich niet dat het zover kon komen. Het was de geest, die achter „de doorgaande reformatie” werkte; die de toon aangeeft in „De Reformatie”; die t.a.v. onze kerken en haar deputaten eensklaps een bevreemdende argumentatie gaf en een zwaar accent ging leggen op ons „oecumenisme”, terwijl datzelfde „oecumenisme” in het verleden geen bezwaar was om met ons samen te spreken en te verklaren dat we direct moesten verenigen.

Men kan een ijzige consequentie aan deze kerken niet ontzeggen. Maar op deze wijze verschilt de sfeer in een kerk niet veel van de sfeer in een door communisten geregeerd land, waar ook telkens „zuiveringen” plaats vinden tot heil van de natie en tot meerdere glorie van de partij en haar doctrine.

Prof. Hovius heeft in de bundel „Woord en Kerk” er de nadruk op gelegd dat de kerkregering een geestelijk karakter moet dragen. Dat geestelijke karakter missen we vooralsnog in de procedure met de lectoren en professoren van de Kamper Hogeschool.

Of een hoogleraar dan apriori niet censurabel kan zijn?

Het zou dwaas zijn dat te ontkennen. Ieder lid, iedere ambtsdrager, iedere hoogleraar kan dwalen. Maar dan moet die dwaling ook duidelijk zijn; dan mag er niet met de bijl. worden gehakt; dan moeten Schrift en belijdenis in geding zijn en niet vermeende gevaren de doorslag geven of verschil van opvatting binnen het raam van de belijdenis.

Als we de uitspraak van Hoogeveen triest vinden, betekent dat niet dat we alle meningen die door de buiten het kerkverband staande vrijgemaakten worden geuit, voor onze rekening nemen. Het gevaar van loswaken van de belijdenis bedreigt alle kerken, ons eigen kerkelijk leven niet uitgezonderd. We zullen zeker op onze hoede moeten zijn en elkaar zeker niet bij voorbaat in bescherming nemen en alles „nemen” wat gezegd wordt. Maar de Hoogeveense methode ademt niet de geest van Christus en is niet doortrokken van de liefde tot de Koning der kerk, de kerken en de personen in kwestie. Daarom noemen we deze gang van zaken een trieste ontwikkeling.

A.

TWEEMAAL HELPEN

Helpen in enkelvoud

Vanmorgen las ik een verzoek om medewerking. Het werd gedaan door „Begeleidende werkgroep van „GOSH” soos voor jonge homofielen”. Nu zeg ik niet dat deze jonge mensen geen hulp nodig hebben. Integendeel. Wie hun problematiek kent weet maar al te goed hoe ook zij aanspraak kunnen maken op „het recht der armen”. De basis van hun nood is waarschijnlijk te vinden in de welvaart en het zich daaruit ontwikkelde cultuurproces van deze tijd.

Dit „recht” verleent „GOSH” hun niet. Want men schrijft: „Wij willen benadrukken dat wij niemand in een vakje willen stoppen en met name het bezoek van niet-homofielen stimuleren, ter voorkoming van een isolement”.

De negering van „een vakje” is, te oordelen naar de inhoud van de brief, het negeren van de verwijzing naar het evangelie. Dit „vakje” erkent men niet. Dit is helpen in enkelvoud. Dit is een „geloven” in medemenselijkheid.

Een (nood)rantsoen voor velen

Op deze zelfde morgen lees ik bij een ander: „Wie het woord des Heeren: 'Ik ben met u al de dagen tot het einde der wereld' als een noodrantsoen bij zich draagt, gaat in vrolijk vertrouwen over de drempel van de onbekende toekomst. Voor hem is dit woord zijn 'lamp voor de voet'.”

Deze lamp is geen schijnwerper van een auto die van ver vooruit een lichtkegel boort in de ondoorzichtige nacht van de toekomst. Deze lamp verlicht alleen maar de volgende schrede, werkelijk alleen maar de allernaaste stap. Maar ik weet dat het stuk weg dat daarop volgt, ook reeds van hogerhand voor mij gebaad is.”

Dit noodrantsoen wordt door „GOSH” niet uitge-

reikt aan de jonge mensen, die men wil helpen. Deze barmhartigheid kent men niet en kan dus nergens doorbreken.

Alleen daar, waar een kleine opening wordt gemaakt in de naam van de Heiland, daar zal 'een ademtocht strijken van dat nieuwe dat verlossing en bevrijding brengt'. „Dit deed ik voor u”, zegt de Gebruisigde, „wat doet gij voor Mij... Dan is er hoop, dan is er een nieuwe toekomst, dan smelt de ijskorst om ons hart.”

Dit geeft verandering. Dit brengt allen in beweging. Dit leidt tot de daad, tot helpen in meervoud. Dan blijft niemand achter.

De allernaaste stap

Voor De Driehoek wordt deze stap o.a. bepaald door de vraag of het voor de uitbreiding nog ontbrekende geld er zal komen. Aan het aan de kerken gevraagde bedrag ontbreekt nog 60%. Over vijf maanden moet dit er zijn. Dat is niet alleen een belang van de aannemers, doch vooral van de toekomstige bewoners, waarvan er reeds staan te wachten; zulks op verzoek van Kinderrechtshouders en Raden voor Kinderbescherming.

Het gaat om hùn 'nieuwe toekomst'.

Wie heeft er suggesties om de volgende stap te nemen en het doel te bereiken? Laat deze vraag u in beweging brengen en laat uw gedachten en daden ons niet onbekend blijven. Het adres is: Stichting Gereformeerde Kinderbescherming, Beatrixlaan 37, Ede; postrekening nr. 52325.

KERKNIEUWS

BEROEPEN: te Chatham (Can.): ds. A. Kooij te Emmen.

BEDANKT: voor Haarlem-B: ds. T. J. Keekstra te Ermelo.

PROF. F. KOUWENHOVEN — Op de leeftijd van 53 jaar is plotseling overleden prof. F. Kouwenhoven, hoogleraar aan het Theological College van de Canadian Reformed Churches te Hamilton. Voorheen was hij predikant van de Can. Ref. Church van Toronto. Voordat hij in 1955 naar Canada vertrok diende ds. Kouwenhoven de kerken te Zonnemaire (1944-1945), Kampen (1945-1947), Brouwershaven (1947-1951) en Hattem (1951-1955).

ZALK en VEECATEN — Bij enkele leden van de kerk te Zalk en Veecaten leefden ernstige bezwaren tegen het beleid van de kerkeraad. (De kerkeraad liet zich nl. niet meer vertegenwoordigen op de classis Zwolle.) Deze leden (een 6-tal gezinnen) hebben zich tot de classis gewend, opdat deze de kerk te Zwolle zou aanwijzen de zorg voor deze gezinnen op zich te nemen. De classis voldeed aan dit verzoek en de kerkeraad van Zwolle (ds. C. G. Bos en ds. D. Vreugdenhil) bewilligde er in, deze leden onder zijn opzicht en tucht te nemen.

G.S. HOOGEVEEN — In de vergaderperiode van 7-10 oktober jl. behandelde de synode een tweetal bezwaarschriften tegen enkele uitspraken van de synode van Amersfoort-West. De rest van de week werd in commissie-verband vergaderd. Dinsdag 14 oktober jl. zou een begin gemaakt worden met de behandeling van de bezwaarschriften tegen de uitspraak van de P.S. Overijssel over de zaak-Kampen c.a.

ADRESSEN

DS. J. W. BEEKMAN, Beatrixlaan 7, Bedum, tel. 05901-2345; DS. S. BRAAKSMA, postadres voorlopig: Monte Alegre, Caixa Postal 71, Peraná, Brasil.

TWEDE VERANTWOORDING VAN GIFTEN VOOR HULPBEHOEVENDE STUDENTEN

We besloten de vorige verantwoording op f 682,50. De giroweek begon op dinsdagmorgen weer prachtig: met f 160,—, als volgt: Twee keer f 10,— (583057, een oude bekende!, en 1419101), twee maal f 25,— (52847 en 329355, ook een oude bekende op hetzelfde adres); f 40,— via 6393 te R. en (via 211016 te E. van de Geref. Kerk te A.). Alweer een fijn begin! Stand: f 842,50.

Woensdagmorgen was weer best: 2 overschrijvingen van f 10,—, dus f 20,— (resp. van 375322 en 672667), een keer f 25,— (578071) en twee keer f 50,— (resp. via 709 (Alg. Bank Ned. te R. en een storting van de kerk van Hardinxveld-Giessendam!). Totaal f 842,50 + f 145,— = f 987,50.

Donderdagmorgen was het weer best: een gift van f 5,— (287208); drie van tien (resp. 78718, via 16512, 844322); twee van twintig (496020 en 328893); drie keer f 25,— (van: 1296291; 68-8004; 144987); een keer f 50,— (294177) en een keer f 100,— (185129).

Redactieleden:

Ds. H. AMELINK, Dr. J. BOSCH, P. GROEN, Prof. Dr. H. J. JAGER, Drs. J. G. VAN OORD, Dr. P. G. SMELIK, Prof. C. VEENHOF, Ds. G. VISEE

Adres van de Redactie:

Ds. H. Amelink, Waal 5, Langerak (Z.-H.)

Geref. Persvereniging „Opbouw”:

adres secretaris en penningmeester: Van Lynden van Sandenburglaan 16, Utrecht. Telef. 030-711450. Giro 448367.

Administratie abonnementen:

Drukkerij Steenberg, Slotlaan 220, Zeist. Telef. 03404-12452

Abonnementenprijs

f 15,— per jaar (bij vooruitbetaling)
Zeist. Giro 233117.
Advertentieprijs 20 ct. per mm
Familieberichten 15 ct. per mm

Samen f 300,—. Op de vraag: Hoe is de stand? krijgt Mieke ten antwoord: f 1.287,50!

Vrijdagmorgen per giro f 170,—! Als volgt f 20,— (via 818686); twee maal f 25,— (resp. via 287994 en van 344961) en twee keer f 50,— (van 623396 en 43012). Stand: f 1.457,50.

Zaterdag 11 oktober 5 giften per giro: tweemaal f 10,— (resp. van 1145351 en via 8000; een keer f 15,— (van 848155); twee keer f 25,— (van 651083 en de helft van f 50,— via 807297). Totaal f 1.542,50.

Aan allen hartelijk dank!

Nog een keer vermeld ik mijn gironummer: 903391 t.n.v. G. Visee, Vloeddijk 113, Kampen. Vermelden a.u.b.: Hulpbehoevende studenten.

Aanbevolen!

Pappen en nathouden!

G. Visee

VERSCHEENEN:

Ds. G. Viseé,

VERSTAAT PROF. KUITERT WAT HIJ LEEST?

De schrijver laat zien, dat de beweringen van Dr. Kuitert maar al te zeer op loze gronden en al te haastige conclusies berusten. **2e druk ter perse.**

Prijs f 3,50.

Uitgave van:

FIRMA WESDIJK EN LIEBEEK

Singel 55 — BARENDRECHT — Postrekening nr. 216828

VERSCHEENEN:

OPHELDERING

INZAKE

HET REDACTIEBELEID IN DE JAREN 1952-1956 VAN HET WEEKBLAD

„DE REFORMATIE”

DOOR P. GROEN

Inhoud: 60 pagina's tekst incl. documentatie.

Na storting of overschrijving van een bedrag van f 5,— op postrekening No. 50440 ten name van P. Groen, Rotterdam volgt franko toezending van deze brochure.

Dezer dagen verschijnt:

Ds. C. Vonk

DE DODEN WETEN NIETS

Een opmerkelijke bijdrage aan de discussie die door ds. B. Telder met zijn geschrift „Sterven... en dan?” aan de gang is gebracht.

Paperback f 7,90 + ged. porto f 0,50

en eind november verschijnt:

Drs. N. Scheps

INTERVIEWS over

25 jaar VRIJMAKING

Paperback f 6,90 + ged. porto f 0,40.

Uw bestellingen worden graag uitgevoerd door

BOEKHANDEL „DE GRAAFSCHAP”

Landstraat 19 — Aalten — Tel. 05437 - 2838